

Lokale verbondenheid en gemeentelijke spreiding van autodiefstal

MAARTEN VAN DE VELDE*
LIEVEN PAUWELS**
WIM HARDYNS***

Een empirische toets vanuit een hedendaagse ecologische criminologie

ABSTRACT

Deze studie vertrekt van de hypothese dat de samenhang tussen structurele eigenschappen van gemeenten en ruimtelijke concentraties van criminaliteit gedeeltelijk te wijten is aan informele controlemechanismen. In deze bijdrage krijgt informele controle invulling via het concept "lokale verbondenheid". Via een reeks van bloksgewijze verkennende regressieanalyses en structurele vergelijkingsmodellen worden deze hypothesen op hun waarheidsgehalte getoetst. Bijzondere aandacht werd besteed aan het concreet meetbaar maken van lokale verbondenheid. In deze bijdrage maakten we gebruik van statistieken van de Studiedienst van de Vlaamse Regering, de APS-survey (nu SCV-survey) en de geregistreerde criminaliteitscijfers van de federale politie. Ondanks de beperkte meting van lokale verbondenheid vinden we een zelfstandig duwend effect van zwakke lokale verbondenheid op de graad van autodiefstal in de gemeente, onder statistische controle van economische deprivatie, etnische heterogeniteit en densiteit; belangrijke structurele determinanten van ruimtelijke concentraties van criminaliteit. De gevolgen van deze bevindingen voor verder onderzoek naar de rol van lokale verbondenheid worden bediscussieerd.

Kernwoorden: Lokale verbondenheid – autodiefstal – ruimtelijke spreiding van criminaliteit – multivariate analyse

1. INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

In geografisch criminologisch onderzoek is al veel inkt gevloeid over de relatie tussen de sociale structuur van gebieden en (geregistreerde) criminaliteit en slachtofferschap in gebieden. Theoretisch wordt veel aandacht besteed aan de rol van informele controlemechanismen, en hun onderlinge relaties (Sampson & Groves, 1989). Deze ontwikkeling kan niet los gezien worden van de toenemende theoretische aandacht voor sociaal kapitaal in de betekenis van lokale verbondenheid tussen buurtbewoners (Coleman,

* Maarten Van de Velde is Master in de Criminologische Wetenschappen en is als onderzoeker verbonden aan de onderzoeksgroep Sociale VeiligheidsAnalyse (Vakgroep Strafrecht en Criminologie, UGent) (Msvdevel.VandeVelde@UGent.be)

** Lieven Pauwels is professor aan de UGent (Vakgroep Strafrecht en Criminologie) en co-directeur van de onderzoeksgroep Sociale VeiligheidsAnalyse. Hij doceert de opleidingsonderdelen 'etiologische criminologie', 'kwantitatieve criminologische methoden en technieken' en 'informatieverwerking in de criminologie'. (Lieven.Pauwels@UGent.be)

*** Wim Hardyngs is Master in de Criminologische Wetenschappen en Master in de Bedrijfseconomie, en is als onderzoeker verbonden aan de onderzoeksgroep Sociale VeiligheidsAnalyse (Vakgroep Strafrecht en Criminologie, UGent). In het verlengde van het SBO-project 'Social Cohesion Indicators for the Flemish Region' bereidt hij zijn doctoraal proefschrift voor. (Wim.Hardyns@UGent.be)

1990; De Hart et al, 2002; Musterd & Goethals, 1999; Putnam, 1995).¹ In de Verenigde Staten loopt deze ontwikkeling gelijk met de groeiende aandacht voor toenemende getto-vorming en verpaupering van wijken (Wilson, 1987) en de negatieve effecten van deze vorm van segregatie (Sampson, 2002). In de Europese context wordt beleidsmatig belang gehecht aan sociaal kapitaal, echter in beleidsdocumenten wordt meestal gebruik gemaakt van de ruimere overkoepelende term “sociale cohesie”. Beleidsmatig vormt het streven naar het behoud en de versterking van sociale cohesie een hot topic sinds de EU-top van Lissabon (Council of the European Union, 2000). In het verdrag van Lissabon werd het versterken van sociale cohesie als doelstelling opgenomen en ondertekend door alle Europese lidstaten. Zowel in het Federale als in het Vlaamse regeringsakkoord werd het bevorderen van sociale cohesie opgenomen als beleidsdoelstelling. In Vlaanderen werd deze doelstelling opgenomen in het Pact van Vilvoorde (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2004).

In hedendaags geografisch criminologisch onderzoek wordt veel aandacht besteed aan de rol van lokale verbondenheid. Geografische concentraties van sociale uitsluiting (vooral economische deprivatie) hebben een duwend effect op geografische concentraties in criminaliteit en onveiligheid, via een aantasting van lokale bindingen tussen inwoners, hetgeen op zijn beurt de informele controle aantast (vooral de controle op rondhanggedrag van jongeren in publieke ruimtes). Vanuit dit oogpunt worden criminaliteitsgraden, victimisatiegraden en overlast gezien als uitkomstvariabelen die vanuit de aan- of afwezigheid van lokale verbondenheid kunnen worden verklaard. Bestaande empirische toetsen laten meestal maar partiële bevestigingen zien van dit algemeen theoretisch kader (Wikström, 1991; Dolmén, 2002).

Empirische toetsen die ons middels criminologische tijdschriften bereiken zijn niet langer in hoofdzaak afkomstig uit de Noord-Amerikaanse context. Ook in diverse (West-)Europese landen is de relatie tussen dimensies van sociale cohesie (zoals sociaal kapitaal en lokale verbondenheid) en criminaliteit vastgesteld (Friedrichs & Oberwittler, 2007; Wikström & Dolmen, 2001; Pauwels, 2006; Wittebrood, 2000). Enkele voorzichtige cross-nationale vergelijkingen tonen aan dat de wijze waarop structurele kenmerken, zoals densiteit en economische deprivatie, dimensies van sociale cohesie en criminaliteitsconcentraties in buurten beïnvloeden, verbazend gelijkaardig is (Wikström & Eisner, 1999; Sampson & Wikström, 2008; Mellgren & Pauwels, in druk).

Berder werd reeds beargumenteerd dat de relaties tussen ecologische kenmerken van gebieden kunnen variëren naar meetniveau. Empirische studies van de relatie tussen sociale structuur, dimensies van sociale cohesie en criminaliteit op het aggregatieniveau van de gemeente zijn schaarser en bovendien tot op heden onbestaande in België. In deze bijdrage wordt daarom aandacht besteed aan lokale verbondenheid als kenmerk van gemeenten. De structurele determinanten en gevolgen van lokale verbonden-

1 Doorheen deze bijdrage zal sociaal kapitaal steeds geïnterpreteerd worden als een kenmerk van gebieden en zal dit begrip in de betekenis van lokale verbondenheid worden gebruikt. We erkennen dat lokale verbondenheid kan bestudeerd worden als kenmerk van personen, maar ook als kenmerk van gebieden. Aangezien deze bijdrage exclusief handelt over lokale verbondenheid als eigenschap van gebieden, lijkt deze waarschuwing op de eerste plaats overbodig. Dit wordt verderop theoretisch verantwoord. Lokale verbondenheid wordt hier gezien als slechts één invulling van sociaal kapitaal, daar waar sociaal kapitaal verwijst naar een geheel van netwerken via vriendschappen en betrokkenheid in organisaties. Sociaal kapitaal is op zijn beurt slechts één dimensie van het nog bredere concept sociale cohesie.

denheid met betrekking tot gemeentelijke concentraties van autodiefstal worden in deze studie onderzocht.²

2. BESCHRIJVENDE EN VERKLARENDE ONDERZOEKSVRAGEN

In deze studie worden twee beschrijvende en twee verklarende onderzoeksvragen gesteld.

Beschrijvende onderzoeksvragen

- Hoe ziet de gemeentelijke spreiding van geregistreerde autodiefstallen er uit in Vlaanderen?
- Hoe ziet de gemeentelijke spreiding van lokale verbondenheid er uit in Vlaanderen?

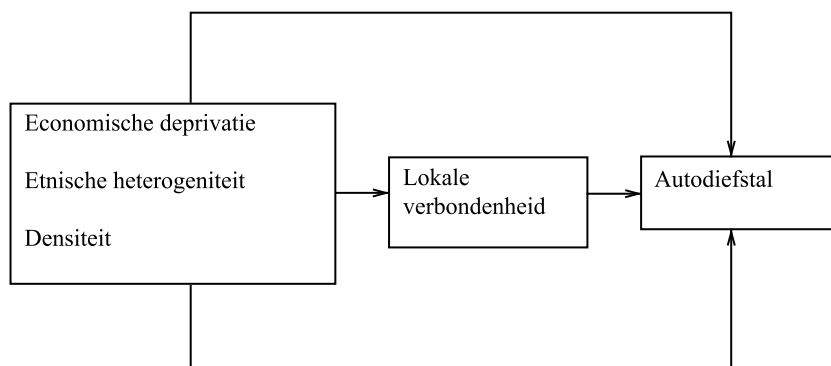
Verklarende onderzoeksvragen

- Hoe sterk beïnvloedt lokale verbondenheid de geografische spreiding van autodiefstal, los van structurele gemeentekennmerken zoals economische deprivatie, etnische heterogeniteit en densiteit?
- Zijn deze structurele gemeentekennmerken adequate predictoren voor de aanwezigheid van lokale verbondenheid?

Centraal in deze studie staat een verkennende analyse van de rol die ruimtelijke concentraties van lokale verbondenheid spelen bij het verklaren van ruimtelijke concentraties van geregistreerde criminaliteit (autodiefstal in dit onderzoek). Deze relatie kunnen we grafisch voorstellen aan de hand van volgende pijltjesdiagram in figuur 1. De bevindingen uit de verkennende analyses worden nadien via structurele vergelijkingsmodellen (LISREL) in zijn geheel getoetst als kritische test.

2 Deze studie kadert binnen het project: Social Cohesion Indicators for the Flemish Region (SCIF). Deze interuniversitaire studie heeft twee doelstellingen: enerzijds beoogt zij indicatoren van sociale cohesie samen te brengen in een voor beleidsmakers bruikbaar bestand en anderzijds wordt verwacht dat academici vanuit diverse disciplines theoriegestuurde analyses maken die verband houden met sociale cohesie. Vanuit de criminologie wordt aandacht besteed aan de relaties tussen sociaal structurele kenmerken zoals armoede en etniciteit, sociale cohesie, slachtofferschap, geregistreerde criminaliteit en onveiligheidsbeleving. Daartoe wordt een grootschalig survey afgenomen in 2009. In de aanloop naar deze survey werden bestaande onderzoeksrapporten gescreend op hun conceptualisering en operationalisering van sociale cohesie, werden enkele schalen van sociale cohesie gevalideerd en werd op zoek gegaan naar bestaande databanken om een eerste verkennend beeld te kunnen maken van de relatie tussen sociale cohesie en criminele fenomenen. Op die manier worden de onderzoekers, verbonden aan dit project, vertrouwd met de gehanteerde methoden in ruimtelijk criminologisch onderzoek, zoals de ecometrie (Pauwels, 2006). Meer informatie over dit project kan bekomen worden op: www.socialcohesion.eu

FIGUUR 1: THEORETISCH MODEL

3. HET KLASSIEKE URBANISATIEVRAAGSTUK IN EEN GEOGRAFISCHE CRIMINOLOGIE

Het urbanisatievraagstuk is een klassiek vraagstuk in de verklarende geografische criminologie. De aloude vaststelling dat criminaliteit concentraties kent in verstedelijkte gebieden, in tegenstelling tot rurale gebieden, is daar niet vreemd aan. Urbanisatie staat synoniem voor transitie, het is een voortdurend proces, terwijl ruraliteit eerder duidt op een stabiele toestand. Snelle veranderingsprocessen in de periode van de industrialisering maakten dat vele wetenschappers uit die tijd sceptisch stonden tegenover ingrijpende evoluties en uitwassen die deze processen teweegbrachten. De stabiliteit, die rurale gemeenten uitstraalden, werd als synoniem voor veiligheid en integratie gezien, terwijl de veranderingsprocessen in steden als synoniem werden gesteld voor verderfelijheid en afkalving van het sociale cement in de samenleving. Verstedelijking wordt als van oudsher gezien als een nefaste ontwikkeling voor de lokale verbondenheid tussen stadsbewoners (Wirth, 1938; Clinard, 1966; Derbyshire, 1966; Christiansen, 1970). Lagere niveaus van lokale verbondenheid in de steden (in tegenstelling tot de plattelandsgemeenten) zouden dan ontegensprekelijk tot criminaliteit en onveiligheid leiden. Lokale sociale banden zouden onherroepelijk verdwijnen in steden. Urbanisatie hoeft echter niet an sich een afkalving van lokale verbondenheid te betekenen, precies zoals lokale verbondenheid niet per definitie in relatie hoeft te staan tot lage criminaliteitsniveaus. De eenzijdige focus van sociale wetenschappers op de negatieve invloed van verstedelijking op criminaliteit behoort ondertussen tot het verleden. Niettemin blijft het verstedelijkingsvraagstuk criminologisch empirisch onderzoek stimuleren tot op de dag van vandaag. Reeds sinds de dagen van Shaw en McKay (1942) verschoof de aandacht van verstedelijking naar de negatieve gevolgen van andere structurele kenmerken, zoals armoede en werkloosheid, op de aantasting van lokale verbondenheid en criminaliteit. Op het gevaar af te vereenvoudigen zouden we kunnen stellen dat het urbanisatievraagstuk uit de klassieke geografische criminologie voor een belangrijk deel verschoven is naar een vraagstuk over de structurele determinanten van lokale verbondenheid, en de gevolgen van zwakke verbondenheid met betrekking tot informele controle en criminaliteit.

4. HET BELANG VAN RUIMTELIJKE CONCENTRATIES VAN LOKALE VERBONDENHEID

De idee dat lokale verbondenheid tussen buurtbewoners afwezig zou zijn in steden werd sinds de introductie van survey-onderzoek in de sociologie langzaam maar zeker ontkracht. Lokale verbondenheid bleek zich immers ook te manifesteren in de stad en deze bevinding neutraliseerde het eenzijdig pessimisme en zelfs determinisme van de vroege geografische school (Kasarda & Janowitz, 1974; Sampson, Raudenbush & Earls, 1997). Gaandeweg werd lokale verbondenheid in gebieden opgevat als de sociale ogen van een geografische context. Lokale netwerken zouden immers bijdragen tot een sterkere informele sociale controle, wat op zijn beurt leidt tot minder fysieke en sociale overlast, minder onveiligheid... (Sampson, 1991; Flap & Völker, 2004). Divers onderzoek wijst inderdaad uit dat gemeenschappen waarin lokale verbondenheid een ruimtelijke concentratie kent, beter in staat zijn collectief ervaren veiligheidsproblemen aan te pakken zoals criminaliteit (Sampson & Groves 1989; Völker & Flap, 2005; Bursik & Grasmick, 1993). Lokale verbondenheid tussen buurtbewoners wordt beschouwd als een belangrijke indicator van sociale cohesie en het aanverwante begrip sociaal kapitaal. Coleman (1990:304) definieerde sociaal kapitaal als *“social ties among persons and positions”*. De invloedrijke socioloog en criminoloog Sampson heeft Coleman's begrip sociaal kapitaal in de ruimtelijke sociologie/criminologie vertaald in termen van lokale verbondenheid en wederzijds vertrouwen onder buurtbewoners (Sampson, 1991). Laten we even stilstaan bij de rationalisatie hierachter. Van een gemeenschap waarin lokale verbondenheid een ruimtelijke concentratie kent, wordt verwacht dat deze ruimtelijke concentratie het vermogen van inwoners om niet-inwoners te herkennen, vergroot. In gebieden die hoog scoren op lokale verbondenheid zouden de bewoners meer geneigd zijn om een oogje in het zeil te houden en de gemeenschap te behoeden voor slachtofferschap. Tevens wordt verwacht dat deze vorm van informele controle de bereidheid tot het nemen van collectieve actie in geval van lokale criminaliteitsproblemen doet toenemen.

Terecht kunnen kritische kanttekeningen gemaakt worden bij deze veronderstelling. Vaak wordt gezegd dat deze visie op lokale verbondenheid naïef is en nog te veel ruikt naar de nostalgische ingesteldheid van sommige sociologen verbonden aan de klassieke Chicago School. Volgens Granovetter (1973) is immers niet de intensiteit van lokale verbondenheid belangrijk, maar gewoon het feit dat er banden aanwezig zijn tussen bewoners. Granovetter beklemtoonde precies de kracht van zwakke (in tegenstelling tot verstikkende), maar aanwezige lokale banden. In de hedendaagse Chicago School wordt vooral aansluiting gezocht bij de interpretatie van Granovetter. De hedendaagse Chicago-school ziet lokale verbondenheid immers als een belangrijke component van *‘collective efficacy’* of collectieve doeltreffendheid (Sampson, Raudenbush & Earls, 1997; Sampson, Morenoff & Earls, 1999). Collectieve doeltreffendheid wordt beschreven als het gedeelde geloof van een gemeenschap in de capaciteit om handelingen te stellen. Collectieve doeltreffendheid benadrukt de betekenis voor bewoners van actief engagement, wat niet goed gevat zit in de verwante term sociaal kapitaal. Collectieve doeltreffendheid is een construct dat gerelateerd is aan de gedeelde verwachtingen en wederzijds engagement van volwassenen om gezamenlijk in te staan voor sociale controle. *‘Collective efficacy’* bestaat uit twee dimensies, namelijk sociaal vertrouwen en informele sociale controle. Waar de nadruk bij sociaal kapitaal vooral ligt op het aanwezig zijn van informele banden, wederkerig vertrouwen en burgerlijke betrokkenheid, legt Sampson in het collectieve doeltreffendheidsmodel de klemtoon op de gedeelde opvattingen over - en attitudes met betrekking tot - informele sociale controle (Sampson, Morenoff & Earls, 1999; Hardyns & Pauwels, 2009).

5. DE HUIDIGE STUDIE IN EEN BREDER PERSPECTIEF

De cruciale vraag in ecometrisch onderzoek is steeds hoe sociale processen meetbaar te maken. Hoewel veel informatie kan gewonnen worden uit socio-economische en demografische indicatoren, is herhaaldelijk gewezen op het feit dat deze niet geschikt zijn voor de weergave van niet geregistreerd gedrag en collectieve processen (Bursik, 1988; Raudenbush & Sampson, 1999). Surveygegevens lenen zich daar echter wel toe. Deze bijdrage vormt de neerslag van een oefening op bestaande databanken waarin onder meer naar lokale verbondenheid werd gepeild.³ Op voorhand werden enkele restricties aan onze zoektocht naar survey-indicatoren van lokale verbondenheid gelegd. Het diende te gaan om metingen die in het verlengde liggen van lokale verbondenheid in de betekenis die er in het theoretisch raamwerk van de hedendaagse Chicago-School aan gegeven wordt. We gingen met andere woorden op zoek naar bestaande metingen die lokale sociale relaties in de betekenis van minimale verbondenheid tussen buurtbewoners meten. In deze betekenis wordt lokale verbondenheid niet gemeten in de Belgische Veiligheidsmonitor, dus werden we verplicht elders te gaan zoeken. Een inventarisatie van bestaande surveys die in de Belgische context worden uitgevoerd, bracht ons bij de tweejaarlijkse bevraging *'Vlaanderen Gepeild'*. Daarin wordt naar verschillende waarden, houdingen en gedragingen van Vlamingen gepeild op initiatief van de Studiedienst van de Vlaamse Regering (APS-databank). De eerste publicatie vond plaats in 1998. Deze survey bevat onder meer zeer gedetailleerde vragen over de sociale relaties die Vlamingen aangaan, over het aantal vertrouwenspersonen van de Vlaming en over het vertrouwen dat Vlamingen hebben (in overheidsinstellingen).⁴ In deze bijdrage werd gewerkt met editie 2002.

Het zorgvuldig screenen van bruikbare vragen over lokale verbondenheid was een bijkomende moeilijkheid: de survey peilde in hoofdzaak naar diverse vormen van cultuurparticipatie. Een vraag peilde specifiek naar de mate waarin respondenten zich verbonden voelen met buurtbewoners. Deze vraag werd gehanteerd als basis om gemeenten een score te geven op lokale verbondenheid. We zijn ons terdege bewust van de beperktheid van deze oefening. Aangezien lokale verbondenheid slechts aan de hand van één vraag werd gemeten, is het niet mogelijk om de betrouwbaarheid van de meting van dit concept na te gaan.

Aan deze studie zijn nog een aantal andere beperkingen verbonden. Aangezien lokale verbondenheid als gemeentekenmerk werd gemeten op basis van een survey, is deze studie beperkt tot het aantal gemeenten waarin een survey werd afgenomen. 97 van de 308 Vlaamse fusiegemeenten werden opgenomen in de steekproef. Voor wat betreft de structurele gemeentekenmerken en de gemeentelijke criminaliteitscijfers beschikken we over de volledige populatie aan Vlaamse gemeenten. Door structuurbestanden te koppelen aan surveygegevens wordt een poging ondernomen om sociale processen te meten vanuit een multi-method benadering.

Een heikel punt in de aggregatie van surveydata op gemeenteniveau is het probleem van de kleine respondent aantallen. In sommige gemeenten werden slecht enkele res-

3 Het gaat hier om drie databestanden die aan elkaar werden gekoppeld, namelijk de survey "Sociaal Culturele verschuivingen in Vlaanderen", administratieve data uit het Portaal Lokale Statistiek van de Studiedienst van de Vlaamse Regering en de officiële politieke criminaliteitstatistiek van de Directie van de Operationele Politie van de Federale Politie. Alle data hebben betrekking op het jaar 2002.

4 Op geregelde tijdstippen zijn nieuwe publicaties gevolgd. De bevraging is gebeurd aan de hand van face to face interviews. Voor meer info zie: http://aps.vlaanderen.be/statistiek/publicaties/stat_Publicaties_gepeild.htm (25.09.08)

pondenten bevraagd. Experts wijzen op het feit dat de ecologische betrouwbaarheid en geldigheid ernstig kan variëren afhankelijk van het aantal respondenten op basis waarvan een aggregatie wordt gemaakt (Sampson & Raudenbush, 1999). Gewoonlijk wordt aangenomen dat 20 à 30 respondenten per analyse-eenheid nodig zijn om ecologisch betrouwbare metingen te kunnen doen. Uit onderzoek is gebleken dat er vanaf 40 respondenten per analyse-eenheid geen noemenswaardige verbeteringen optreden in de ecologische betrouwbaarheid (Raudenbush & Sampson, 1999). Aan deze eis kon deze studie echter niet voldoen. We zagen ons genoodzaakt een minimum van 10 respondenten per gemeente te hanteren. We elimineerden met andere woorden alle gemeenten waarin het respondentenaantal lager dan 10 lag. Dit bracht de uiteindelijke netto-steekproef van eenheden op 81. Een strenger criterium zou onze steekproef reduceren tot slechts 30 eenheden. De lijst van de gebruikte fusiegemeenten kan worden geraadpleegd in bijlage 1.

In deze studie wordt lokale verbondenheid gemeten aan de hand van een perceptuele maat. Aan het gebruik van perceptuele maten zijn zowel voor- als nadelen verbonden. Perceptuele maten kunnen nooit gelijkgesteld worden aan objectiveerbare condities. Het resultaat van perceptuele maten is steeds gebaseerd op de subjectieve invulling van respondenten. Echter, over lokale verbondenheid zijn op geen enkele manier gegevens voorhanden uit officiële administratieve data. Met deze beperkingen in het achterhoofd dienen de analyses uit deze studie geïnterpreteerd te worden. Het resultaat is een cross-sectionele survey waarbij alle gegevens slaan op het kalenderjaar 2002. Dit is een gevolg van het feit dat binnen het tijdsbestek waarbinnen deze studie is uitgevoerd geen beslag kon worden gelegd op latere edities van "Vlaanderen Gepeild". De cross-sectionele natuur van de survey betekent ook dat de nodige reserves moeten worden in acht genomen bij de causale interpretatie van de resultaten.

6. KANTTEKENINGEN BIJ DE GEMEENTE ALS ANALYSENIVEAU

In deze studie gebeuren alle ecologische analyses op het niveau van de fusiegemeente. Eerder omgevingscriminologisch onderzoek richtte zich voornamelijk op de buurt (Shaw & McKay, 1967 [1942]; Sampson, Raudenbusch & Earls, 1997; Flap & Völker, 2005; Pauwels, 2002; Pauwels, 2007). Nogal wat onderzoekers zijn er van overtuigd dat de geografische analyse op het niveau van de gemeente een belangrijke aanvulling vormt op bestaand geografisch onderzoek (Coffé en Geys, 2006; Rice en Sumberg, 1997). Uit buurtonderzoek komt naar voor dat buurten vage grenzen hebben en dat de buurtbeleving van individuen sterk verschillend is (Coulton, Korbin, Chan & Su, 2001; Kaal & Vanderveen, 2007). Waar de buurt voor de ene respondent slechts één straat betreft, omvat voor een andere respondent de buurt de ganse gemeente. Het kiezen voor de gemeente als analyseniveau is minder problematisch vanuit het standpunt van arbitraire grenzen. Hoewel algemeen wordt aangenomen dat lokale verbondenheid in essentie gevormd wordt in de wijk of buurt (Duyvendak & Veldboer, 2001), kan men echter evenzeer lokale verbondenheid tussen buurtbewoners bestuderen op hogere aggregatieniveaus, zonder daarom een interpretatiefout te begaan. Verder vormen gemeenten de kleinste bestuurlijke eenheid in België en dus het laagste bestuursniveau om in te spelen op criminaliteitsproblemen in gemeenten. De middelen die daarvoor ingezet kunnen worden zijn een politiek bestuur, beschikbare politiecapaciteiten en een eigen administratie. Anderzijds zijn er nadelen verbonden aan de fusiegemeente als analyseniveau. Zo verdwijnt de intrastadsvariatie in een gemeentelijke analyse van criminaliteit. Eerder toonde Ouimet (2000) aan dat determinanten van geografische concen-

traties van criminaliteit verschillend zijn naar aggregatieniveau. Vooral de verklaringskracht en de grootte van effectparameters van multivariate statistische modellen bleken nogal afhankelijk te zijn van het analyseniveau.

Vanuit de filosofie van “*evidence based policy*” is het noodzakelijk dat het gevoerde beleid ondersteund wordt door empirisch onderzoek. Tot op heden is in Vlaanderen nauwelijks onderzoek gevoerd naar de invloed van lokale verbondenheid op criminaliteitsconcentraties. Deze bijdrage vormt een bescheiden poging om deze leemte op te vullen.

7. OPERATIONALISERING VAN BEGRIPPEN

In deze paragraaf bespreken we de operationalisering van de centrale concepten uit deze studie, met name structurele gemeentekennmerken, lokale verbondenheid en autodiefstal. De structurele gemeentekennmerken die we gebruiken in deze studie komen voort uit de Administratie Planning en Statistiek (APS) van de Studiedienst van de Vlaamse Regering⁵. APS brengt data uit diverse bronnen bij elkaar en vormt een uitgebreide gegevensbank die gedetailleerde informatie bijhoudt tot op het aggregatieniveau van de gemeente voor Vlaanderen. Deze bevat een schat aan gegevens die ook voor criminografisch onderzoek nuttig zijn.

Economische deprivatie werd gemeten aan de hand van het werkloosheidspercentage. Het werkloosheidspercentage werd bepaald door de ratio niet werkende werkzoekenden (NWWZ) ten opzichte van de gehele beroepsactieve bevolking (18-64 jaar) te berekenen en dit te vermenigvuldigen met 100.

Etnische heterogeniteit werd gemeten door middel van het vreemdelingenpercentage in de gemeente. Het vreemdelingenpercentage is bepaald door het aantal niet genaturaliseerde vreemdelingen te delen door de totale gemeentebevolking en het quotiënt te vermenigvuldigen met 100. De operationalisatie van etnische heterogeniteit op basis van nationaliteit is echter zeker niet de meest accurate indicator. Nationaliteit verwijst immers enkel naar de juridische band tussen een individu en een staat.

Verstedelijking is het laatste exogene concept dat we in rekening brengen. Als proxy voor verstedelijking gebruiken we *densiteit*. De densiteit wordt bepaald door het gehele inwonersaantal te delen door de totale oppervlakte van de gemeente uitgedrukt in km². Het inwonersaantal is de wettelijke bevolking zoals geregistreerd in de registers van de burgerlijke stand van de gemeentes. De totale oppervlakte van de gemeente wordt bepaald door de dienst Ruimtelijke Ordening van de Vlaamse Overheid.⁶

De gemeentelijke criminaliteitsgraad voor autodiefstal is de afhankelijke variabele in deze studie. Een belangrijke vraag is waarom precies autodiefstal werd geselecteerd als

5 De gebruikte data zijn te consulteren op: http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokale_rapporten.htm (05/08/2008)

6 De werken met een criminaliteitsgraad die de verhouding van de criminaliteit op het aantal inwoners weergeeft is eigenlijk een proxy om de verhouding tussen stedelijkheid en criminaliteit goed weer te geven. Wetenschappelijk correcter zou zijn om een criminaliteitsgraad te hanteren die de geregistreerde criminaliteit weergeeft op het totale aantal gebruikers van de stad. Onderzoek van Oberwittler (2004) in Keulen heeft immers aangetoond dat wanneer criminaliteitsgraden worden berekend op basis van de werkelijke “population at risk” in plaats van de “resident population”, de verschillen tussen het centrum en de rest van de stad klein tot verwaarloosbaar worden. Oberwittler maakte hiervoor gebruik van data met betrekking tot gebruikers van het openbaar vervoer om een idee te krijgen van het totale aantal gebruikers van een bepaald gebied. In België zijn dergelijke accurate metingen van het aantal stadsgebruikers echter niet voorhanden waardoor de criminaliteitsgraad, gebaseerd op het aantal inwoners van de gemeente, de beste indicator blijft.

afhankelijke variabele. Over de mogelijkheden en beperkingen van het hanteren van geregistreerde criminaliteitstatistieken is al heel wat inkt gevloeid. Geregistreerde criminaliteitsstatistieken zijn onderhevig aan validiteitsproblemen die onder meer te maken hebben met aangiftebereidheid en registratiebereidheid. Het fenomeen autodiefstal scoort nog relatief goed in vergelijking met andere criminele figuren in de officiële politionele registraties. Om een duidelijk objectiveerbare vergelijking tussen gemeentes mogelijk te maken werken we met criminaliteitsgraden. Hierbij geven we de prevalentie van het delict weer ten opzichte van een vaste noemer. De criminaliteitsgraad voor autodiefstal werd bekomen door de prevalentie van het delict te delen door het gehele inwonersaantal en dit quotiënt te vermenigvuldigen met 1000. De criminaliteitsgegevens opgenomen in deze studie zijn de officieel geregistreerde criminaliteitscijfers van de Belgische Federale Politie in het jaar 2002 (Directie van de Operationele Politionele Informatie (CGO), Politiebeleidsondersteuning, Dienst Beleidsgegevens).

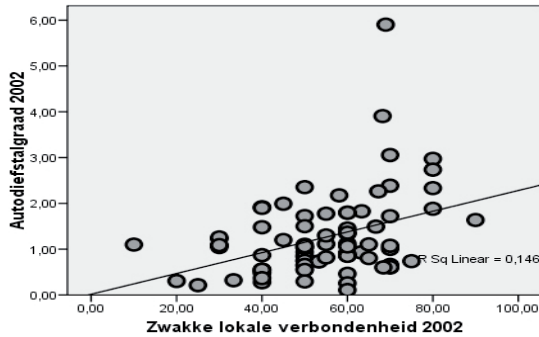
Lokale verbondenheid werd gemeten aan de hand van één vraag naar de mate waarin respondenten zich verbonden voelen met hun buurtbewoners. De ordinale antwoordcategorieën varieerden van helemaal niet verbonden tot sterk verbonden (zevenpuntschaal). In deze bijdrage hebben we aandacht voor zwakke lokale verbondenheid als construct. We beargumenteren dit als volgt. Vooreerst hebben wetenschappers zich in hoofdzaak bezig gehouden met de vraag naar de gevolgen voor de afwezigheid van lokale verbondenheid. Daarom menen wij dat het inzicht in het empirisch karakter hiervan best wordt aangetoond door bij de operationalisering expliciet aandacht te besteden aan de veronderstelde gevolgen van “zwakke verbondenheid”. Ten tweede is er een belangrijk methodologisch argument dat vaak vergeten wordt in geografisch criminologisch onderzoek naar de invloed van lokale verbondenheid en kenmerken die verwijzen naar het sociaal klimaat in een geografisch gebied. We kunnen er van uitgaan dat de statistische distributie van lokale verbondenheid zich uitstrekt op een continuüm van heel sterk aanwezig tot heel zwak aanwezig. Vaak is men beter in staat betrouwbare metingen te bekomen door de afwezigheid van een kenmerk te meten dan de aanwezigheid van een kenmerk. Of nog anders gezegd: het toekennen aan gemeenten van een score op “lokale verbondenheid” gebeurt ook vanuit methodologisch oogpunt beter door de perceptie van afwezigheid van verbondenheid te nemen als basis. De variabele “zwakke lokale verbondenheid” dient als gemeentekenmerk geïnterpreteerd te worden als het percentage respondenten dat stelt dat er nauwelijks verbondenheid bestaat tussen buurtbewoners.

Gedetailleerde informatie betreffende de gehanteerde bronnen alsook de ecologische correlatiematrix kunnen in bijlage 2 en 3 worden teruggevonden.

8. BESCHRIJVENDE RESULTATEN

In deze paragraaf wordt kort ingegaan op de beschrijvende resultaten van deze studie. We hebben aandacht voor de geografische verdeling van de autodiefstalgraad en lokale verbondenheid als gemeentekenmerken. Deze beschrijvende onderzoeksvragen vormden de uitvalsbasis van dit onderzoek. Afwezigheid van statistische variatie in lokale verbondenheid en de criminaliteitsgraad voor autodiefstal impliceert immers dat verder verklarend onderzoek geen zin heeft.

FIGUUR 2: RELATIE TUSSEN ZWAKKE LOKALE VERBONDENHEID EN AUTODIEFSTALGRAAD IN 2002 VOORGE-
STELD DOOR EEN PUNTENWOLK

In figuur 2 wordt de relatie tussen zwakke lokale verbondenheid en autodiefstalgraad in 2002 duidelijk voorgesteld door middel van een puntenwolk. Er kan een duidelijk positief patroon worden waargenomen. Gemeenten met een zwakke lokale verbondenheid zijn met andere woorden meer geneigd een hogere autodiefstalgraad te vertonen. Twee outliers kunnen op deze figuur onmiddellijk worden gedetecteerd: Hasselt (verbondenheid 68,97 en autodiefstalgraad 5,90) en Antwerpen (verbondenheid 68,24 en autodiefstalgraad 3,91). Bij deze twee gemeenten ligt de graad van autodiefstal nog een stuk hoger dan wat op basis van de best passende rechte kon verwacht worden.

TABEL 1: BESCHRIJVENDE STATISTIEKEN

Kenmerk	N	Minimum	Maximum	Gemiddelde	Standaardafwijking
Autodiefstalgraad	81	,11	5,90	1,24	,89
Percentage zwakke verbondenheid	81	10,00	90,00	54,21	15,01

Uit tabel 1 kunnen we afleiden dat er meer gemeenten zijn met een lage autodiefstalgraad dan met een hoge (gelet op het gemiddelde en de standaardafwijking). Autodiefstalgraad wordt met andere woorden gekenmerkt door een sterke positieve asymmetrie. De gemiddelde graad is 1.24 autodiefstallen per duizend gemeentebewoners. De laagste graad bedraagt 0.11 autodiefstallen per duizend inwoners. De hoogste autodiefstalgraad bedraagt 5.90 feiten per duizend inwoners. Verder is er sterke variatie in lokale verbondenheid in de gemeenten uit de steekproef. Het percentage respondenten dat zich zwak verbonden voelt met burens varieert van 10 procent tot 90 procent. Hoe lager het percentage respondenten dat zich zwak verbonden voelt, hoe hoger het sociaal kapitaal in de gemeente. Uit figuur 2 konden we reeds afleiden dat de extremen (zeer sterke en zeer zwakke verbondenheid) heel weinig voorkomen.

Multivariate analyses criminaliteitsgraad en zwakke lokale verbondenheid

TABEL 2: BLOKSGEWIJZE MULTIEPELE REGRESSIE ANALYSES CRIMINALITEITSGRAAD AUTODIEFSTAL

Afhankelijke variabele: Criminaliteitsgraad voor autodiefstal	Model 1 Gestandaardiseerde richtingscoëfficiënten	Model 2 Gestandaardiseerde richtingscoëfficiënten	Model 3 Gestandaardiseerde richtingscoëfficiënten
Densiteit	,364***	,087	,002
Werkloosheidsgraad	--	,494***	,464***
Vreemdelingenpercentage	--	,193**	,211**
Zwakke Lokale Verbondenheid	--	--	,255**
R ²	,132	,380	,435
Adjusted R ²	,121	,356	,405
F-Verandering in Chi	12,033***	15,421***	7,297**

N=81 fusiegemeenten ***=p<.001, **=p<.01, *=p<.05

Tabel 2 geeft de resultaten weer van een bloksgewijze lineaire regressieanalyse. Het eerste model geeft het effect weer van densiteit op de criminaliteitsgraad voor autodiefstal. Densiteit heeft een duwend effect en verklaart 12.1% van de variatie in de criminaliteitsgraad. In het tweede model worden twee structurele gemeentekenmerken toegevoegd die het effect van densiteit volledig mediëren. In het derde model wordt zwakke lokale verbondenheid toegevoegd. Een vergelijking tussen de twee modellen laat toe na te gaan welke rol lokale verbondenheid vervult in de relatie tussen gemeentestructuur en criminaliteit. De drie structurele kenmerken in het tweede model verklaren 35.6% van de variantie in de autodiefstalgraad. Bij toevoeging van lokale verbondenheid stijgt de verklaarde variantie naar 40.5%. Toevoeging van lokale verbondenheid biedt dus een meerwaarde in het model ter verklaring van de autodiefstalgraad. Een vergelijking van de netto-effecten van de onafhankelijke variabelen leert ons iets over de relatieve grootte van effectrelaties. Wanneer we de gestandaardiseerde richtingscoëfficiënten van structurele gemeentekenmerken bekijken in het tweede model merken we op dat economische deprivatie de belangrijkste structurele determinant is van de autodiefstalgraad in dit model. Een toename in het vreemdelingenpercentage brengt ook een toename in de autodiefstalgraad teweeg, doch de duwende invloed van het vreemdelingenpercentage op deze criminaliteitsvorm is van een veel kleinere orde dan de invloed van de werkloosheidsgraad. Het significante duwend effect van densiteit op de graad van autodiefstal in het eerste model valt weg na de introductie van werkloosheidsgraad en vreemdelingenpercentage in het tweede model. Na toevoeging van de mate van lokale verbondenheid in model 3 merken we op dat ook een zwakke lokale verbondenheid een significant duwende invloed heeft op de autodiefstalgraad.

De werkloosheidsgraad blijft de sterkste structurele determinant, maar wordt in lichte mate gemodereerd door lokale verbondenheid. Interessant en in lijn met bevindingen uit eerder vermelde studies wordt een zelfstandig effect van lokale verbondenheid op de criminaliteitsgraad van autodiefstal waargenomen.

De verkennende analyses suggereren dat afwezigheid van lokale verbondenheid belangrijk is bij de studie van gemeentelijke variatie in (geregistreeerde) criminaliteit. In welke mate nu zwakke lokale verbondenheid zelf kan verklaard worden op basis van sociaal-structurele gemeentekenmerken zoals daar zijn densiteit, economische deprivatie en etnische heterogeniteit is nog niet aan de orde geweest. Hieronder wordt dit aspect behandeld.

TABEL 3: SOCIAAL-STRUCTURELE GEMEENTEKENMERKEN EN ZWAKKE LOKALE VERBONDENHEID

Afhankelijke variabele: Zwakke lokale verbondenheid	Gestandaardiseerde richtingscoëfficiënten
Werkloosheidsgraad	,119
Vreemdelingenpercentage	-,071
Densiteit	,336**
R ²	,162
Adj. R ²	,129

N=81 fusiegemeenten **= $p < .01$

De drie structurele gemeentekenenmerken opgenomen in tabel 3 (werkloosheidsgraad, vreemdelingenpercentage en densiteit) verklaren slechts 13% van de variantie in zwakke lokale verbondenheid. Enkel densiteit heeft een netto-effectparameter die substantieel en statistisch significant is. Deze bevinding staat in sterk contrast met eerdere bevindingen uit multivariate analyses uitgevoerd op buurniveau. We komen hierop terug bij de discussie van de betekenis van deze bevindingen voor verder onderzoek naar de rol van structurele determinanten en consequenties van zwakke lokale verbondenheid als gemeentekenmerk.

Bij wijze van kritische toets hertoetsen we de verkennende bevindingen aan de hand van structurele vergelijkingsmodellen: hierdoor wordt een dieper inzicht verkregen in de relatie tussen densiteit en de gemeentelijke graad voor autodiefstal. Wat ons hierbij vooral interesseert is het indirecte effect van densiteit op de criminaliteitsgraad en het verloop van dit indirect effect via de aantasting van lokale verbondenheid. Structurele vergelijkingsmodellen vormen een krachtig alternatief voor de vroeger omslachtige procedure van pad-analyses en laten toe *a priori* gestelde hypothesen simultaan te toetsen. De analyses worden uitgevoerd aan de hand van het statistisch verwerkingsprogramma Lisrel 8.51 (Jöreskog en Sörbom, 1999).⁷ Als uitvalsbasis werden de bevindingen uit de verkennende multivariate analyses genomen, waaruit werd gesuggereerd dat het effect van densiteit op de criminaliteitsgraad voor autodiefstal volledig onrechtstreeks is, en waaruit werd gesuggereerd dat de werkloosheidsgraad en het vreemdelingenpercentage wel nog rechtstreeks samenhangen met de criminaliteitsgraad voor autodiefstal maar niet via de aantasting van lokale verbondenheid.

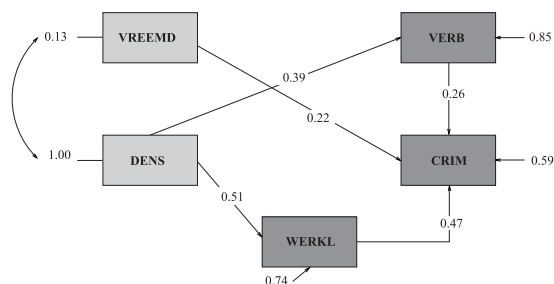
TABEL 4: STRUCTURELE VERGELIJKINGSMODELLEN CRIMINALITEITSGRAAD EN LOKALE VERBONDENHEID

Samenvatting van bevindingen: gestandaardiseerde richtingscoëfficiënten:
Vergelijking 1: Zwakke lokale verbondenheid = $0.39 \times \text{densiteit}$, $R^2 = 0.15$
Vergelijking 2: Criminaliteitsgraad autodiefstal = $0.26 \times \text{zwakke lokale verbondenheid} + 0.47 \times \text{werkloosheidsgraad} + 0.21 \times \text{vreemdelingenpercentage}$, $R^2 = 0.43$
Vergelijking 3: $\text{werkloosheidsgraad} = 0.51 \times \text{densiteit}$, $R^2 = 0.26$
Opmerking: alle richtingscoëfficiënten zijn significant ($p < 0.01$ of beter)

7 Typisch voor structurele vergelijkingsmodellen is dat vertrokken wordt van de geobserveerde covariantiematrix tussen de constructen onderling. Op basis van assumpties omtrent lineaire relaties tussen variabelen wordt (doorgaans via Maximum Likelihood procedure) onderzocht of de geobserveerde covariantiematrix sterke gelijkenissen vertoont met de verwachte covariantiematrix op basis van de theoretisch geleide modelspecificatie.

De resultaten van deze kritische toets in tabel 4 bevestigen dat de statistische samenhang tussen densiteit en de criminaliteitsgraad voor autodiefstal inderdaad volledig indirect verloopt en dit via de aantasting van lokale verbondenheid.⁸ Het statistisch model wordt hieronder weergegeven in figuur 3.

FIGUUR 3: STRUCTURELE GEMEENTEKENMERKEN, LOKALE VERBONDENHEID EN DE AUTODIEFSTALGRAAD

Chi-Square=3.84, df=4, P-value=0.42803, RMSEA=0.000

CONCLUSIE EN DISCUSSIE

Zowel lokale verbondenheid als de criminaliteitsgraad voor autodiefstal kennen een sterke gemeentelijke variatie. Lokale verbondenheid is echter minder scheef verdeeld dan de autodiefstalgraad. Inzake lokale verbondenheid geldt dat beide extremen van de statistische distributie eerder uitzonderlijk voorkomen. In deze bescheiden empirische studie werd de klemtoon gelegd op de structurele oorzaken en consequenties van zwakke lokale verbondenheid. Het effect van densiteit op de criminaliteitsgraad blijkt volledig indirect te verlopen. Werkloosheidsgraad en vreemdelingenpercentage hadden wel significante netto-effecten op de gemeentelijke criminaliteitsgraad voor autodiefstal.

Vervolgens werd de rol van lokale verbondenheid bij het verklaren van gemeentelijke verschillen inzake autodiefstal bestudeerd. Enerzijds lag de doelstelling in het nagaan of er indicaties waren voor het feit dat een rechtstreeks effect bestaat van lokale verbondenheid op gemeentelijke verschillen in de autodiefstalgraad. Anderzijds wilden we nagaan of lokale verbondenheid door de voormelde structurele gemeentekennmerken kon verklaard worden.

Uiterst interessant in functie van de gemaakte theoretische reflecties omtrent structurele gemeentekennmerken, lokale verbondenheid en criminaliteit is dat lokale verbondenheid een zelfstandig duwend effect heeft op de graad van autodiefstal, en dit ondanks de beperkte operationalisering van dit concept in de APS-survey. Bij ons rijst de vraag of betere metingen van lokale verbondenheid zouden resulteren in het vaststellen van nog sterkere effecten.

Het gestandaardiseerde netto-effect van zwakke lokale verbondenheid is sterker dan het effect van het vreemdelingenpercentage. Werkloosheidsgraad is echter de sterkste

⁸ De modevaluatieparameters van de globale modelfit geven aan hoe goed de geobserveerde data bij het statistisch opgelegde model liggen en deze tonen aan dat dit statistisch model een zeer aanvaardbare modelfit heeft (*Chi-kwadraat*: 3.84; *df*= 4; *P*: 0.42 en *RMSEA*: 0.000).

predictor voor de graad van autodiefstal. Hieruit volgt dat de gemeentelijke spreiding van de autodiefstalgraad niet te reduceren valt tot een verhaal over “zwakke lokale verbondenheid”. Dit hadden we ook niet verwacht. Eerder kwam ook Pauwels (2007) in Antwerpen tot de vaststelling dat sociaal kapitaal een indirect effect had op de concentratie van overlast op buurtniveau, en dat de netto-effecten van structurele buurtkenmerken ook op buurtniveau niet konden worden “wegverklaard”. Andere sociale mechanismen mediëren wellicht de relatie tussen werkloosheidsgraad en de graad voor autodiefstal. Dit is een bevinding die wordt meegenomen gedurende het verdere verloop van het sociale cohesie-onderzoek waarvan deze studie een integraal deel uitmaakt. In tegenstelling tot eerdere bevindingen hangen gemeentelijke verschillen in zwakke lokale verbondenheid niet significant samen met de werkloosheidsgraad en het vreemdelingenpercentage in deze steekproef. Er werd enkel een onafhankelijke invloed van densiteit vastgesteld.

Niettemin hebben we enkele bedenkingen die van belang zijn voor verder onderzoek. Sociaal kapitaal - hier geoperationaliseerd als lokale verbondenheid - wordt vaak aangehaald als een wondermiddel tegen allerlei collectief ervaren veiligheidsproblemen. Zo zou het bevorderen van lokale banden onder inwoners ook de criminaliteit doen dalen. Deze stelling is reeds uitgebreid onderzocht in andere studies op buurtniveau (Sampson & Wikström, 2007; Flap & Volker, 2005) en heeft daar empirische ondersteuning gevonden. Op gemeenteniveau is het onderzoek eerder schaars. Aangezien we niet zonder meer kunnen aannemen dat geïmporteerde theoretische modellen in de Belgische context ingang vinden, werd deze these gekaderd binnen het urbanisatievraagstuk en werd de rol van lokale verbondenheid gekaderd binnen het raamwerk van de “sociaal kapitaalbenadering”. Secundaire data hebben ons toegelaten op relatief korte termijn een eerste onderzoek op te zetten, maar hebben ons ook beperkingen opgelegd. Deze preliminaire toets in de Belgische context doet een aantal vragen rijzen voor verder onderzoek naar de relatie tussen lokale verbondenheid en criminaliteit. Op zich is het zeer interessant vast te stellen dat een onafhankelijk effect bestaat van lokale verbondenheid op geregistreerde criminaliteit. Deze bevinding op gemeenteniveau is in de Belgische geografische criminologie nog nooit eerder aangetoond op gemeenteniveau en precies daarom is het belangrijk dat deze bevinding wordt gerepliceerd. Een belangrijke vraag naar de toekomst is of lokale verbondenheid inderdaad een eigenschap is van gebieden die er in slaagt andere “collectieve kwaden” (om de termen van Flap en Völker te gebruiken) zoals slachtofferschap en onveiligheidsgevoelens te beperken en/of “collectieve doeltreffendheid” inderdaad het mechanisme is dat verantwoordelijk is voor de geobserveerde samenhang tussen zwakke lokale verbondenheid en criminaliteit.

Men dient de beperkingen uit deze studie mee te nemen in toekomstig onderzoek naar lokale verbondenheid als gebiedskenmerk en de samenhang tussen gebrekkige lokale verbondenheid en criminaliteit. In deze verkennende studie werd lokale verbondenheid beschouwd als oorzaak van “collectieve weerbaarheid”, terwijl dit laatste begrip niet werd gemeten. Collectieve weerbaarheid combineert vertrouwen tussen buurtbewoners met de mate waarin buurtbewoners samen bereid zijn gemeenschappelijk ervaren problemen aan te pakken. Hoewel lokale verbondenheid een dimensie vormt van informele sociale controle is lokale verbondenheid geen synoniem voor informele sociale controle. Op zijn best kan lokale verbondenheid gezien worden als een proxy voor informele sociale controle. Wil men uitspraken doen over informele controlemechanismen, dan dienen pogingen worden ondernomen om deze processen effectief te meten. Wij hopen dan ook in de toekomst te kunnen berichten over de geldigheid van

de “collectieve weerbaarheidstheorie” in de Belgische context. Een andere beperking is dat slechts 81 gemeenten werden betrokken in de beschrijvende en verklarende multivariate analyses. Dit is op zich niet slecht in het kader van deze preliminaire toets, waarin we dienden te roeien met de riemen die we hadden. Echter, met betrekking tot doorgedreven multivariaat onderzoek valt het aan te raden het aantal eenheden op te drijven. Tot slot werden slechts drie sociaal structurele gemeentekennmerken in de analyse gebruikt. Het spreekt voor zich dat geografische verschillen in lokale verbondenheid met veel andere (in deze studie niet-gebruikte) structurele kenmerken kan samenhangen. Wij opteerden voor die kenmerken die in de relevante wetenschappelijke literatuur tot op heden het meest werden gehanteerd. Ondanks al deze geuite bezwaren blijft de bevinding dat kan aangetoond worden dat geografische verschillen in lokale verbondenheid direct samenhangen met geografische verschillen in geregistreerde criminaliteit, tot de verbeelding spreken.

Tot slot nog dit. De bevindingen uit deze studie zijn gebaseerd op een reeks ecologische regressie-analyses. De statistische eenheden vormen zonder uitzondering gemeenten. De bevindingen uit deze studie kunnen dus niet doorgetrokken worden op lagere aggregatieniveaus. Niettemin vormen de hier gepresenteerde ecologische regressieanalyses een goede basis voor contextueel onderzoek. Deze verkennende studie naar de structurele determinanten van lokale verbondenheid en de gevolgen hiervan, doet namelijk nog een aantal bijkomende vragen rijzen die vooral te maken hebben met de gevolgen van geografische structuren voor de inwoners van deze gebieden: welke zijn bijvoorbeeld de implicaties van zwakke lokale verbondenheid met betrekking tot de kans dat men slachtoffer wordt in de eigen gemeente? In welke mate beïnvloedt zwakke lokale verbondenheid de onveiligheidsbeleving van inwoners? Dergelijke vraagstelling kan niet op basis van deze analyse beantwoord worden, aangezien laatstgenoemde vraagstelling een analyse op meerdere aggregatieniveaus inhoudt, met name de rol van lokale verbondenheid als omgevingskenmerk en diens implicaties voor de individuen die deel uitmaken van deze context. Met deze bijdrage hopen wij de interesse in dergelijke vraagstellingen gewekt te hebben alsook verder onderzoek op dit domein te stimuleren.

BIBLIOGRAFIE

- Bursik, R. Jr. & Grasmick, H. G. (1993). *Neighborhoods and Crime: The Dimensions of Effective Community Control*. New York: Lexington.
- Bursik, R. Jr. (1988). Social Disorganization and Theories of Crime and Delinquency: Problems and Prospects. *Criminology*, 26 (4), 519-551.
- Christiansen, K. O. (1970). Industrialisation and urbanization in relation to crime and juvenile delinquency. In D. Glaser (Ed.), *Crime in the city* (p. 47-55). New York: Harper and Row.
- Clinard, M.B. (1964). The Relation of Urbanization and Urbanism to Criminal Behavior. In Burgess, E.W. & Bogue D.J. (1964). *Contributions to Urban Sociology* (pp. 541-558). Chicago: University of Chicago Press.
- Coffé, H. & Geys, B. (2006). Sociaal kapitaal in heterogene gemeenten. Een studie naar de relatie tussen een heterogene bevolkingssamenstelling en het sociaal kapitaal in Vlaamse gemeenten. *Tijdschrift voor Sociologie*, 27 (1), 28-53.
- Coleman, J. S. (1990). *Foundations of Social Theory*. Cambridge: Harvard University Press.

- Coulton, C. J., Korbin, J., Chan, T., & Su, M. (2001). Mapping residents' perception of neighborhood boundaries: A methodological note. *American Journal of Community Psychology*, 29 (2), 371-383.
- Council of the European Union (2000). *Document from the presidency. Employment, Economic Reforms and Social Cohesion - towards a Europe based on innovation and knowledge*. Brussels.
- De Hart et al. (2002). *Zeker banden. Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: SCP.
- Derbyshire, R. L. (1966). The social control role of the police in changing urban communities. In D. Glaser (Ed.), *Crime in the city* (pp. 210-218). New York: Harper and Row.
- Dolmén, I. (2002). *Brottslighetens geografi*. Department of Criminology: Stockholm.
- Eisner, M. & Wikström, P-O (1999). Violent Crime in the Urban Community: A comparison of Stockholm and Basel. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 7 (4), 427-442.
- Flap, H. & Völker, B. (eds) (2004). *Creation and Returns of Social Capital. Theory, Research and Measurement*. Routledge. London, UK.
- Flap, H. & Völker, B. (2005). Gemeenschap, informele controle en collectieve kwaden in de buurt. In H. Flap & B. Völker (Eds.), *Burgers in de Buurt. Samenleven in school, wijk en vereniging* (pp. 41-67). Amsterdam: University Press.
- Friedrichs, J. & Oberwittler, D. (2007). Soziales Kapital in Wohngebiete. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 59 (47), 450-468.
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *The American Journal of Sociology*, 78 (6), 1360-1380.
- Hardyns, W. & Pauwels, L. (2009). The Geography of Social Cohesion and Crime at the Municipality Level. Gofs Research Paper Series. In M. Cools, S. De Kimpe, B. De Ruyver, M. Easton, L. Pauwels, P. Ponsaers, G. Vande Walle, T. Vander Beken, F. Vander Laenen & G. Vermeulen (Eds.), *Governance of Security Research Paper Series 1* (pp. 157-178). Antwerpen: Maklu.
- Kaal, H. L. & Vanderveen, G. N. G. (2007). Hoe groot is uw buurt? *Rooilijn*, 40 (2), 90-97.
- Kasarda, J. D. & Janowitz, M. (1974). Community Attachment in Mass Society. *American Sociological Review*, 39 (3), 328-339.
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap (2004). *Het pact van Vilvoorde in concrete cijfers. De opvolging van de 21 doelstellingen*. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap.
- Musterd, S. & Goethals, A. (eds.) (1999). *De invloed van de buurt*. Amsterdam: SISWO.
- Quimet, M. (2000). Aggregation Bias in Ecological Research: How Social Disorganization and Criminal Opportunities Shape the Spatial Distribution of Juvenile Delinquency in Montreal. *Canadian Journal of Criminology*, 42 (2), 135-156.
- Pauwels, L. & Mellgren, C. (2008). Neighbourhood structure, social cohesion and crime and disorder: a tale of two cities. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*. (in press)
- Pauwels, L. (2002). *De ene buurt is de andere niet. Exploratie van mogelijkheden tot contextualisering van geregistreeerde criminaliteit op buurtniveau*. Brussel: VUBPress.
- Pauwels, L. (2006). Ecologische betrouwbaarheid en constructvaliditeit van 'sociale desorganisatieconstructen' op basis van 'key informant analysis'. *Panopticon*, 27 (3), 34-55.
- Pauwels, L. (2007). *Buurtinvloeden en Jeugddelinquentie: Een Toets van de Sociale Desorganisatietheorie*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.
- Putnam, R. D. (1995). Bowling Alone: America's Declining Social Capital. *Journal of Democracy*, 6 (1), 65-78.

- Raudenbush, S. W. and Sampson, R. J., (1999). Ecometrics: Toward a Science of Assessing Ecological Settings, with Application to the Systematic Social Observation of Neighborhoods. *Sociological Methodology*, 29 (1), 1-41.
- Rice, T. & Sumberg, A. F. (1997). Civic culture and government performance in the American states. *Publius: The Journal of Federalism*, 27 (1), 99-114.
- Sampson, R. J. & Groves, W. B. (1989). Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory. *The American Journal of Sociology*, 94 (4), 774-802.
- Sampson, R. J. & Wikström, P.-O. (2007). The social order of violence in Chicago and Stockholm neighborhoods: a comparative inquiry. In I. Shapiro, S. Kalyvas, & T. Masoud (Eds.), *Order, Conflict and Violence* (pp. 127-137). Cambridge: Cambridge University Press.
- Sampson, R. J., Morenoff, J. D., & Earls, F. (1999). Beyond Social Capital: Spatial Dynamics of Collective Efficacy for Children. *American Sociological Review*, 64 (5), 633-660.
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and Violent Crime: A Multilevel Study of Collective Efficacy. *Science*, 277 (5328), 918-924.
- Sampson, R.J. (2002). Transcending Tradition: New Directions in Community Research, Chicago Style. *Criminology*, 40 (2), 213-230.
- Sampson, R.J. & Raudenbush, S. (1999). Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods. *American Journal of Sociology*, 105 (3), 603-651.
- Sampson, R. J. (1991). Linking the micro and macro -level dimensions of community social organization. *Social Forces*, 70(1), 43-64.
- Shaw, C. R. & McKay, H. D. (1966) [1942]. *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: The university of Chicago Press.
- Veldboer, L. & Duyvendak, J.W. (2001). Integratie en de multiculturele samenleving: over mengen, spreiden en ontmoeten. In J.W.Duyvendak & L. Veldboer (Eds.), *Meeting Point Nederland. Over samenlevingsopbouw, multiculturaliteit en sociale cohesie* (pp. 9-28). Amsterdam: Boom.
- Wikström, P.-O & Dolmén, L. (2001). Urbanisation, Neighbourhood Social Integration, Informal Social Control, Minor Social Disorder, Victimisation and Fear of Crime. *International Review of Victimology*, 8 (2), 163-182.
- Wikström, P.-O. (1991). Housing Tenure, Social Class and Offending. *Criminal Behaviour and Mental health*, 1 (1), 69-89.
- Wilson, W. J. (1987). *The declining significance of race: The truly disadvantaged - the inner city, the underclass, and public policy*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a Way of Life. *The American Journal of Sociology*, 44 (1), 1-24.
- Wittebrood, K. (2000). Buurten en Gewelddiscriminatie: Een Multilevel Analyse. *Mens en Maatschappij*, 75 (2), 92-109.

BIJLAGE 1: STEEKPROEF VAN 81 FUSIEGEMEENTEN

Affligem	Hooglede	Niel
Antwerpen	Huldenberg	Ninove
Ardooe	Ieper	Oostende
Assenede	Ingelmunster	Oosterzele
Balen	Kasterlee	Oud-Turnhout
Beringen	Kinrooi	Overpelt
Beveren	Knesselare	Peer
Bierbeek	Kortenbergh	Rijkevorsel
Boom	Kortrijk	Roeselare
Brakel	Kruibeke	Roosdaal
Brasschaat	Lebbeke	Rumst
Brecht	Ledeberg	Schoten
Brugge	Lennik	Sint-Genesius-Rode
Dendermonde	Leopoldsburg	Sint-Lievens-Houtem
Diest	Leuven	Sint-Niklaas
Dilbeek	Lokeren	Sint-Truiden
Essen	Lovendegem	Temse
Geel	Lummen	Ternat
Gent	Maasmechelen	Tervuren
Haacht	Maldegem	Tongeren
Halle	Mechelen	Turnhout
Hamont-Achel	Meise	Vleteren
Harelbeke	Melle	Vosselaar
Hasselt	Menen	Zemst
Herentals	Mol	Zingem
Herzele	Mortsel	Zomergem
Hoeselt	Nevele	Zonhoven

BIJLAGE 2: CONCEPT, DATABRON, OPERATIONALISATIE EN TIJDSTIP VAN GEGEVENS-VERZAMELING

Concept	Databron	Operationalisatie*	Jaartal
Densiteit	APS-Vlaamse Regering	Inwonersaantal/totale oppervlakte van de gemeente in km²	Situatie op 31 december 2002
Vreemdelingenpercentage	APS-Vlaamse Regering	(Aantal niet Belgen/ Belgische gemeentebewolking) *100	Situatie op 31 december 2002
Werkloosheidspercentage	APS-Vlaamse Regering	(NWWZ/ totale bevolking op beroepsactieve leeftijd) *100	Jaargemiddelde 2002
Lokaal verbondenheidspercentage	APS-Survey Vlaanderen Gepeild	In welke mate voelt u zich verbonden met de meeste burenen? (0% = sterk verbonden 100%= zwak verbonden)	Survey afgenomen in de loop van het jaar 2002
Graad van autodiefstal	Nationale Gegevensbank Federale Politie	Aantal autodiefstallen/ aantal inwoners in gemeente)*1000	Totaal aantal feiten op 31 december 2002

BIJLAGE 3: ECOLOGISCHE CORRELATIEMATRIX OP NIVEAU VAN DE GEMEENTE

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Werkloosheidsgraad (1)	1				
% Vreemdelingen (2)	,229*	1			
Densiteit (3)	,508**	,133	1		
Zwakke Lokale Verbondenheid (4)	,273*	,000	,386**	1	
Autodiefstal (graad) (5)	,582**	,317**	,364**	,382**	1

N=81 fusiegemeenten ** = p<.01 * = p<.05